

УДК 94:339.3](477.74-21-074-078:498)”1941/1944”
DOI 10.26693/ahpsxxi2021-2022.03.004

**ТОРГІВЕЛЬНА ПОЛІТИКА РУМУНСЬКОЇ
ОКУПАЦІЙНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В ОДЕСІ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ «ОДЕССКОЙ ГАЗЕТЫ»)**

Ірина Тихоненко,

e-mail: irinavi2202@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7716-085X>

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Україна, 54003, м.
Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10

Лідія Біліченко,

e-mail: bilichenko.lidia@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5547-9248>

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Україна,
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10

Стаття присвячена розвитку торгівлі в Одесі протягом 1941-1944 рр. – період румунської окупації на матеріалах «Одеської газети», зокрема, розглянуто інструменти та механізми реалізації торговельної політики окупаційною адміністрацією та її вплив на соціально-економічне життя міста. Доведено, що найбільш розповсюджена серед населення міста була базарна торгівля і функціонування 8 ринків. Крім базарів, відбулося відкриття 63 торгово-промислових підприємств. Автори дійшли до висновку, що торгівля в Одесі у роки румунської окупації мала такі риси: 1) позитивний вплив на забезпечення населення продовольством; 2) чітко регламентований механізм контролю за якістю продукції, її продажем (укази губернатора Трансністрії щодо правил торгівлі); 3) здійснення аналізу загальної економічної ситуації у місті (функціонування торгово-посередницької контори).

Ключові слова: Друга світова війна, Трансністрія, Одеса, румунська окупація, торгівля, торгові підприємства, ринки.

Постановка проблеми. Друга світова війна залишила багато білих плям в історії, які до сьогодні потребують детального вивчення. Особливо болючою темою в українській історіографії залишається румунський окупаційний режим. Одним із основних напрямків діяльності румунської адміністрації на окупованих територіях був – економічний. Важливою проблемою на той час був голод. Брак продовольства вів до того, що його намагалися роздобути всілякими способами. Не завжди чесними, а іноді навіть і жорстокими. Тому, одразу зі встановлення своєї влади румунський уряд взявся за відновлення більш-менш нормального товарообігу. У свою чергу, засоби масової інформації, зокрема, газети є джерелом фактологічного матеріалу, що висвітлює динамічні зміни у суспільстві у певний проміжок часу, базуючись на подіях, що мали місце. Тому, публікації «Одеської газети», що видавалася у Одесі у роки румунської окупаційної влади відкривають нові аспекти життя міста, торговельної політики

адміністрації та дозволяють виявити детермінізм між владою та життям суспільства, незважаючи чи це мирний час, чи військовий.

Слід відзначити, що питання розвитку торгівлі на території Одеси в 1941-1944 рр. майже не досліджено у вітчизняній історіографії. Деякі аспекти зазначеного питання висвітлено у працях Л. Біліченко¹, О. Клименко², О. Осипенко³, В. Щетнікова⁴. У 2010 р. виходить друком фундаментальна праця «Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття», де чільне місце займає розділ відомих одеських істориків (Т. Вінцовський, М. Михайлуца, Г. Казимова, В. Щетніков) під назвою «Окупаційний режим в губернаторстві «Трансністрія»⁵, де висвітлено деякі аспекти зазначеного питання.

Метою дослідження є аналіз інструментів та механізмів реалізації торговельної політики румунської адміністрації у Трансністрії та особливостей розвитку торгівлі в Одесі у 1941-1944 рр., беручи за основу фактологічний матеріал «Одесской газеты», яка була важливим інформативним джерелом та вагомим пропагандистським інструментом румунської адміністрації і дозволяє прослідкувати об'єктивно існуючу на той момент ситуацію у торговельній сфері у місті.

До кінця жовтня 1941 р. Південь України був майже повністю окупований німецько-румунськими військами⁶. 19 серпня 1941 р. внаслідок спеціального договору, між німецькими та румунськими уповноваженими, підписаного в м. Тягині, всю територію між Бугом і Дністром було віддано румунській адміністрації, під назвою «Трансністрія». 29 вересня 1941 р. у Тирасполі склав присягу новообраний губернатор Трансністрії – професор Георгіє Алексяну. У своїй промові губернатор підкреслив, що: «...Уряд Трансністрії має перед собою велике завдання своїми діями та працею досягти перемоги у військовій кампанії на Сході і відіграти вирішальну роль в новому будівництві...»⁷. Присяга завершилася принесенням подяки нацистському та фашистському вождям Німеччини та Італії.

За наказом новопризначеного губернатора, територія Трансністрії була розділена на 13 адміністративних повітів, які управлялися повітовими префектурами на чолі з головами адміністрацій – префектами⁸. У містах, що входили до складу Губернаторства Трансністрії, також були свої адміністративні органи – примарії. Після здобуття міста Одеси, як повідомляє газета «Симбірські новини», провідник румунської держави І. Антонеску видав декрет, яким включив Одесу з її околицями до Трансністрії та проголосив її столицею цілої губернії. Також, Одеса була виділена в окремий муніципалітет, і примарія цього муніципалітету підпорядковувалась безпосередньо губернаторові. Генеральним примарем Одеського муніципалітету було призначено Германа Пинтю, а сенатори В. Хіореску і Е. Сінікліу стали бурмістрами. Заступниками

¹ Біліченко, Л. С. (2020). Діяльність Одеського муніципалітету Трансністрії (1941-1944 рр.). *Старожитності Лукомор'я*, 2, 78-95.

² Клименко О. (2011). Грошовий обіг у Трансністрії у роки німецько-румунської окупації (1941–1944). *Архіви України*, 2-3(273), 151-166.

³ Осипенко, О. (2019). Соціально-економічна політика румунської адміністрації у сільській місцевості Південно-Західної України в 1941-1944 рр. *Емінак*, 2 (26), 83-96.

⁴ Щетніков, В. (2012). Економічна складова румуно-німецької присутності в «Трансністрії» 1941–1944 рр. *Сторінки воєнної історії України*, 15, 173-188.

⁵ Вінцовський Т., Казимова Г., Михайлуца М., Щетніков В. (2010). Окупаційний режим в губернаторстві «Трансністрія». *Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси*, 1, 413-445.

⁶ Михайлуца М., Тригуб О. (2014). Указ. раб, 113.

⁷ *Самбірські вісті (Самбор)*, 1941, 26 жовтня, 1.

⁸ Документи Державного архіву Одеської області з історії Другої світової війни та її наслідків: огляд фондів. ДАОО; Уклад.: Л. Білоусова, О. Гейтан, В. Деречина, С. Желясков, О. Мартиненко, С. Маковецька, Г. Малінова, О. Набока, Н. Філіпченкова, В. Харковенко. Одеса, 2009, 2.

Генерального примарія було обрано – В.К. Кіореску, Е.І. Сінікліу, К.В. Відрашку, проф. В.І. Кунверта, проф. Н.Н. Заєвлоші, а генеральним секретарем став А.К. Костінеску⁹.

Перед урядовцями Одеського муніципалітету стояло дуже складне завдання щодо відновлення функціонування міста. За повідомленням «Одесской газеты», Одеса була в жахливому стані після військових дій: розграбовані магазини, розбиті склади, хлібозаводи та млини, дим від згарищ...¹⁰.

Головним завданням, яке поставила перед собою румунська адміністрація, стало налагодження постачання продовольства. У цьому контексті важливим було і питання налагодження товарообігу у місті. Так, задля відновлення торгівлі, за наказом Губернатора Трансністрії від 18 жовтня 1941 р. на території м. Одеси засновується торгівельний відділ. І вже станом на листопад 1941 р. відділом відкрито 6 магазинів, що реалізовували продукцію, одержувану від підприємств Одеського Муніципалітету. Зокрема, діяли такі магазини: магазин № 1 – вул. маршала Антонеску; магазин № 2 – Рішельєвська вулиця, № 69; магазин № 3 – вулиця А. Гітлера, 4; магазин № 4 – Канатна вулиця; магазин № 5 – вулиця Короля Михая, № 69; магазин № 6 – М'ясоєдівська вулиця, 38. Спочатку зазначені магазини торгували лише продовольчими товарами (сіллю, сухарями тощо). У подальшому значно збільшився асортимент товарів; надійшли також у продаж сірники та махорка¹¹.

Станом на 1942 р. вже нараховувалося 15 бакалійно-гастрономічних магазинів, в яких продавалися такі товари як: соняшникова олія (півтори марки кіло), халва (4 марки кіло), повідло (2 марки кіло) і ряд ковбасних виробів і різних копченостей (від 1 до 5 марок за кіло). Можна було придбати і свіжу рибу. Так, наприклад, судак коштував по ріпі від 1 марки 25 пфенігів до 2,5 марок за кіло¹².

Незабаром, окупаційний уряд вирішив піти назустріч особам, які бажали відкрити власні торгові підприємства. Для цього їм була надана матеріальна і фінансова підтримка. Особи, які цікавилися цим питанням, зверталися в дирекцію постачання (Пушкінська вулиця, 19)¹³.

На заклик Муніципалітету до розвитку приватної ініціативи відгукнулися насамперед ті, кого не здолав режим соціалістичного господарства. Багато осіб ще в дні евакуації більшовиків завбачливо ховали по закуточкам цехів, магазинів і складів різні інструменти, дрібне обладнання та матеріали. Там, де більшовицька влада настійно вимагала демонтажу і знищення обладнання, віддані своїй справі люди нерідко створювали тільки видимість руйнування. Щоб уникнути насильницької евакуації, завбачливо «хворіли» або просто зникали з поля зору керівників. Вже на третій день перебування в місті румунсько-німецьких військ найбільш нетерплячі підприємці, які встигли трохи освоїтися з румунською мовою, діловито довідувалися: На чіє ім'я писати прохання? І, поступово почали «брати в облогу» Муніципалітет. Ними стали представники понад 30 спеціальностей (перукарі, радисти, торговці, ливарники, дрібні торговці, шевці, художники, фотографи).

У перші 15 днів своєї роботи, канцелярія Муніципалітету зареєструвала близько 1500 прохань про видачу авторизації на відкриття різних підприємств. Щоб не створювати плутанини, міський голова Герман Пинтя, який приділяв особливу увагу розвитку промисловості і торгівлі в місті, направив їх за двома напрямками: в управління визискування промисловості і в управління нерухомим майном. Відділ торгівлі

⁹ Самбірські вісті, 1941, 26 жовтня, 1.

¹⁰ Одесская газета, 1941, 11 ноября, 2.

¹¹ Одесская газета, 1941, 30 ноября, 4.

¹² Одесская газета, 1942, 18. января, 3.

¹³ Одесская газета, 1941, 14 декабря, 4.

та дрібної промисловості скоро став найвідоміший з усіх відділів муніципалітету. Імена Заленського і Касимової, керівника відділу і його помічниці, вельми короткий термін стали надзвичайно популярними в ділових колах міста. І це не дивно, якщо врахувати, що за один місяць свого існування, з 8-го грудня 1941 р., відділ прийняв 3200 прохань. Обсяг роботи для молоді установи виявився великим, оскільки по кожному проханню необхідно було провести обстеження та інвентаризацію на місці і дати висновок про можливість організації підприємства. Після цієї справи надходили на розгляд до пана Залевського, потім на затвердження до Міського Голови та, нарешті, на виписку авторизації.

Щоб впоратися з бурхливо наростаючим потоком звернень і не гальмувати розвитку справи, довелося негайно організувати штат в кількості 30 інженерів різних спеціальностей. Не маючи засобів пересування, інженери все ж проводили обстеження у всіх кінцях міста і довели свою загальну продуктивність до 120 обстежень і висновків в день. Продуктивна робота інженерів і низка організаційних заходів дозволили начальникам відділу протягом лише одного місяця видати 911 авторизацій і додатково закінчити обстеження 1500 підприємств.

Станом на січень 1942 р. в місті працювало 34 перукарні, близько 80 електро-технічних, слюсарних, часових, столярних та інших технічних майстерень. Для селян, що приїжджали у місто було організовано два готелі і 8 заїжджих дворів. Приватна ініціатива отримала широкий розвиток і в торговому напрямку. У місті за грудень-січень місяць відкрилося 62 закусочних, ресторанів і кафе, 37 буфетів, 20 бакалійно-гастрономічних магазинів, 10 кондитерських і булочних, 13 комісійних магазинів. Завдяки відкриттю багатьох відновлених в місті храмів, приватна ініціатива проявилася ще в одному напрямку – у виробництві свічок¹⁴.

З перших днів приходу румунських і союзних військ почали функціонувати і одеські ринки. Торгівлі за гроші тут спочатку взагалі не було, всюди панував бартер: міняли майже все в найнесподіваніших комбінаціях. Згодом дещо стало можливо купити і за гроші, але ціни на всі товари були досить високими. Зокрема, працювали 8 ринків: «Новий базар», «Привоз», «Олексіївський ринок», «Старокоший», «Слобідський», «Казанський» і «Ярмарковий». Одним з найбільших був Новий базар, де було відкрито 199 м'ясних точок, 117 молочних, 11 майстерень з ремонту та виготовлення жерстяних виробів, 15 точок масло-молочних виробів, 12 магазинів і точок Муніципалітету і 7 закусочних. На площі Нового базару загалом діяло 215 різних торгових точок, з яких – 50 овочевих.

На Привозі було відкрито 450 торгових точок, з них – 60 овочевих. На Олексіївському ринку відкрито 87 торгових точок, з них 24 овочевих. У корпусах відкрито 34 м'ясних точки і 28 з молочними продуктами. На «Слобідському ринку» діяло 32 точки і 2 закусочні. На «Староконному ринку» відкрито 63 торгових точки, з них – 12 овочевих і 2 закусочні. Директором ринків м. Одеси був призначений пан А.Н. Вирубок. Одеський муніципалітет організував ринкову поліцію, яка стежила за дотриманням там [на ринках] повного порядку¹⁵.

Як повідомляє «Одесская газета» за 1942 р.: «В даний час базари (ринки) Одеси є основними артеріями, що живлять населення міста. Привоз на базари з кожним днем збільшується. Селяни везуть до міста свої надлишки, а це говорить про те, що продовольча база Одеси досить багата. Зараз на одеських базарах є все: борошно, м'ясо і птиця – до лимонів і маслин включно. Навіть небачена одеситами при більшовиках риба є у великій кількості. Проте, базари потребують більшої уваги з боку Міського Муніципалітету, як і щодо регулювання цін, так і в приведенні у більш культурний

¹⁴ *Одесская газета*, 1942, 14 января, 3.

¹⁵ *Одесская газета*, 1942, 19 апреля, 4.

стан самого базару. Поки ціни на всі продукти дуже високі, а про санітарний стан і говорити не доводиться. Часто селяни продавали неперевірене молоко і завдяки цьому неминучий продаж недоброякісних продуктів. У найгіршому стані знаходиться базар на Привозі. На ньому немає однотипних рядів і не встановлені певні місця для продажу різних продуктів. На цьому ж базарі існує винно-закусочний ряд, в якому на чистеньких столиках продаються чарки горілки і закуски. Нічого не маючи проти такої торгівлі, вважаємо за необхідне змусити продавців мити чарки і стакани після кожного вживання. Торговий Відділ Міського Муніципалітету організував на базарах свої магазини і ларьки, в яких продає товари що призводить до здешевлення багатьох продуктів...»¹⁶.

Торговий відділ муніципалітету вжив рішучих заходів щодо впорядкування торгівлі на міських базарах Одеси. Насамперед було ліквідовано товкучки з продажем уживаних речей (ця торгівля сконцентрована в одному місці на базарі Кінної площі). Торгівля харчовими продуктами відтепер проводилася в спеціально відведених рядах: молочних, овочевих, м'ясних тощо. Велася енергійна боротьба з продажем неклеєнного м'яса, неперевіреного молока, боротьба з торгівлею харчовими продуктами у відкритих місцях. Однак, окремі продавці довго не підкорялися новим порядкам і намагалися (головним чином молочниці) продавати молоко на базарних площах і на вулицях. Часто-густо вони, після проведеного аналізу молока в базарних лабораторіях, замість продажу його в критих ринках, йшли на вулиці, розбавляли молоко водою і продавали¹⁷.

Беручи також до уваги, що введення разового збору було обов'язковою умовою, як в цілях врегулювання та упорядкування базарної торгівлі, так і з метою отримання коштів, потрібних для благоустрою базарів, міський голова Герман Пинтя видає розпорядження № 17, згідно з яким: «Починаючи з 4 січня ввести на ринках, і базарах міста Одеси разовий збір з торгуючих осіб за наступними нормами: 1. Разовий збір стягується з осіб, які торгують на базарах і в місцях, спеціально відведених для торгівлі з автомашин, возів, прилавків, ларьків, лотків, кошиків, з землі і з рук, – як сільськогосподарськими продуктами в сирому і переробленому вигляді, так і різного роду промтоварами. *Примітка 1.* Разовий збір не стягується з осіб, які мають на базарах постійні орендовані приміщення та місця. *Примітка 2.* Разовий збір не стягується з осіб, які торгують з рук власними речами, що були у користуванні. Разовий збір за один день торгівлі встановлюється в наступному розмірі: а) За продаж з машин і возів – 1 марка. б) За продаж з ларьків, лотків, прилавків, корзин, з землі і за продаж з рук – 2 марки. З осіб, винних в ухиленні від разового збору, стягується штраф, не більше 5-ти кратного розміру ставки разового збору. Штраф накладається постановою Фінансової Дирекції на підставі протоколу агента зовнішнього нагляду. Органи базарної поліції надають всіляке сприяння службовцям Фінансової Дирекції при справлянні ними разового збору. Справляння разового збору покладається на Фінансову Дирекцію, яка здійснює стягнення збору і контроль над його проведенням через контролерів і збирачів Фінансової Дирекції»¹⁸.

На ринках міста Одеси спостерігалось, що велика кількість торговців продають хліб з рук, без дотримання санітарних правил, а також не маючи права на випічку хліба, тобто фактично займаються перепродажем його, чим сприяли спекуляції і штучному підвищенню цін. З огляду на це, Одеський муніципалітет категорично заборонив торгівлю хлібом з рук. Торгівлю хлібом і хлібубулочними виробами можна

¹⁶ Одесская газета, 1942, 16 января, 3.

¹⁷ Одесская газета, 1942, 22 мая, 3.

¹⁸ Постановление № 17 Муниципалитета г. Одессы. Одесская газета, 1942, 4 января, 4.

було здійснювати тільки з будок і закритих лотків, маючи авторизацію Санітарної Дирекції¹⁹.

З метою полегшення роботи державним та приватним підприємствам, у будинку № 14 по Пушкінській вулиці була відкрита торгово-посередницька контора, яка займалася збором відомостей про попит і пропозицію різних матеріальних цінностей, обладнання, товарів, будівельних матеріалів та ін., щоб державні підприємства і приватні підприємці могли отримати в конторі усі необхідні для них відомості²⁰.

І вже за досить короткий термін своєї діяльності, торгово-посередницька контора стала відома не тільки в Трансністрії, а й за її межами. Контора, головним чином, обслуговувала повітові префектури Трансністрії, забезпечуючи їх усіма необхідними матеріалами, інструментом, сировиною та напівфабрикатами. Серед клієнтів контори багато місцевих фабрик, заводів і установ. Не женучись за великими прибутками і обслуговуючи, головним чином, оптових покупців, контора впливала на нормалізацію ринкових цін, домагаючись їх зниження. Зокрема, контора реалізувала всі свої товари нижче ринкових цін на 10-15%(!), не кажучи вже про те, що якість реалізованих конторою товарів була вища якості товарів, наявних на приватному ринку. Отримуючи замовлення на необхідні товари від замовників, контора, приступала до їх заготівлі через свою агентуру. Важко перерахувати номенклатуру товарів контори. Крім складного обладнання, машин, інструменту, контора заготовляла і продавала виробу із заліза, фарби, зброю, залізо і сталь різних сортів і розмірів, покрівельні матеріали, паперові і канцелярські товари, ліс, спиртні напої, продуктові товари, хімікати, пряжу, всіляку тару, паливо, нафтопродукти, будівельні та інші матеріали²¹.

Варто відзначити, що наприкінці березня 1942 р. губернатором Трансністрії видано новий наказ, який визначав нові правила торгівлі на території Трансністрії. Згідно з цими правилами власники магазинів та інших торгових підприємств зобов'язані були мати преїскуранти цін на товари, що продаються. Ціни не повинні перевищувати більш ніж на 30% офіційно встановлених. Правом торгівлі користувалися тільки особи, які мали офіційно оформлені авторизації. Порушники притягувалися до суворої відповідальності²².

Наприкінці травня 1942 р. всім управлінням Муніципалітету було надіслане циркулярне повідомлення про те, що чиновники не мають права отримувати авторизації на право торгівлі або бути компаньонами в торгових підприємствах. Таке повідомлення було засноване на розпорядженнях з положення про державних і муніципальних службовців і роз'ясненнях юридичного відділу. Якщо ж такі авторизації були видані, то дирекції повинні були вжити заходів щодо їх ліквідації²³.

Розповсюдження набула і вулична торгівля, яка створювала владі додаткові проблеми. Зокрема, технічне управління особливою доповіддю на ім'я міського голови просило заборонити торгівлю цигарками, бубликами, насінням, тощо – як в центрі міста, так і на вулицях Пушкінська, Муссоліні (вул. Бебеля), Короля Михая (вул. Преображенська), Садова і Торгова, оскільки наявні там скупчення торговців перешкоджало руху населення, забруднювало тротуари і носило характер справжнього базару, що у цілому впливало на вигляд міста²⁴.

Зокрема, на розі вулиць Дерibasівської, Короля Михая і Адольфа Гітлера мешканці міста продавали з рук цигарки, сірники і різноманітні дрібниці. Іноді, вони

¹⁹ Постановление № 31 Одесского Городского Муниципалитета от 29 апреля 1942 г. *Одесская газета*, 1942, 1 мая, 4.

²⁰ *Одесская газета*, 1942, 24 февраля, 5.

²¹ *Одесская газета*, 1942, 31 мая, 5.

²² *Одесская газета*, 1942, 31 марта, 3.

²³ *Одесская газета*, 1942, 31 мая, 5.

²⁴ *Одесская газета*, 1942, 22 мая, 3.

накидувалися на перехожих, буквально атакуючи їх, вимагаючи придбання «свого товару». Вважаючи за необхідне надати місту культурний вигляд, міський голова Одеси Г. Пинтя звернувся до Міського префекта поліції з проханням ліквідувати ці летючі товкучки. Зрештою був виданий спільний наказ, за яким осіб, які і надалі несанкціоновано торгували, притягували до адміністративної відповідальності²⁵.

З огляду на те, що в Румунії встановлено обов'язкові реєстрації всіх торгово-промислових підприємств в торгово-промислових палатах та через відсутність в Одесі відділення палати, реєстрація фірм і їх вивісок не проводилася. За рішенням заступника міського голови міста В. Кіореску, було створено в Одесі при Муніципалітеті реєстраційне бюро, яке враховувало всі торгово-промислові фірми міста²⁶.

Станом на 1 березня 1943 р. було зареєстровано діючих 2600 підприємств. Реєстрація тривала до 15 квітня включно, після чого всі незареєстровані авторизації були анульовані. У березні того ж року дирекція нерухомого майна муніципалітету прийняла 362 прохання, провела 333 обстеження по ним і видала 215 нових авторизацій на торгово-промислові підприємства. Було відкрито 103 нових підприємства, в тому числі: 57 ресторанів, барів, кафе і закусочних, 4 магазини трикотажних виробів і мануфактури, 6 слюсарно-механічних та інших майстерень, 8 майстерень з виготовлення ковбасних виробів, миловарних виробництв і квасних. Тому, як ми можемо побачити, торгівельне та промислове життя міста продовжувало розвиватися²⁷.

Упродовж квітня 1943 р. Дирекція нерухомого майна Одеського муніципалітету зареєструвала 63 нових торгово-промислових підприємств: 7 ресторанів, буфетів, кафе; 31 магазин з торгівлі бакалійними і гастрономічними товарами; 8 майстерень-шевських, кравецьких, слюсарних і т. д.; 6 перукарень та пралень; 3 виробництва з виготовлення ковбаси, мінеральних вод та квасу. В цей же період було прийнято 520 прохань про відкриття та передачу в оренду приміщень під торгівлю і виробництво. За цей час було зроблено 533 обстеження і видано 97 нових авторизацій²⁸.

З огляду, на деякий успіх румунської адміністрації у розбудові Одеси, у тому числі в економічній та промисловій сферах, 10 травня 1943 р. Г. Алексяну, губернатор Трансністрії, підписав постанову за № 2058 з наступним змістом: «Зважаючи на працю і старанність, докладені примаром Одеського муніципалітету, який в такий короткий термін здійснив на славу Батьківщини важливу справу міського управління та бажаючи підбадьорити цю плідну діяльність, в силу повноти влади, пан Герман Пинтя, примар Одеського муніципалітету з 10 травня 1943 р. підвищується в чин генерального примара цього муніципалітету...»²⁹.

На підставі цієї постанови Генеральний примар Герман Пинтя 25 травня 1943 р. підписав рішення за № 578, яке стосувалося організації керівництва примаря Одеського муніципалітету. Відповідно до ст. 2 згаданої постанови, в Одеському муніципалітеті засновувався економічний сектор, під керівництво якого підпадала Дирекція з постачання та торгівлі.

Наступний рік став останнім роком румунської окупації. У 1944 р. через складну військову ситуацію маршал румунської держави І. Антонеску скасовує посаду цивільного губернатора Трансністрії. Вся влада у Трансністрії перейшла під управління військового відомства, на чолі з генералом Г. Потопяну. Одеса перейшла у військовий

²⁵ *Одесская газета*, 1943, 10 апреля, 3.

²⁶ *Одесская газета*, 1942, 27 мая, 3.

²⁷ *Одесская газета*, 1943, 14 апреля, 3.

²⁸ *Одесская газета*, 1943, 6 июня, 3.

²⁹ Біліченко, Л. С. (2020). Діяльність Одеського муніципалітету Трансністрії (1941-1944 рр.). 92-93.

стан. Поступово почали закриватися торгові підприємства та згортатися торгівля на одеських ринках³⁰.

Таким чином, протягом 1941-1944 рр. румунській окупаційній владі міста Одеси на чолі з генеральним примарем Германом Пинтею вдалося відновити систему торгівлі. Відповідно до публікацій на сторінках видання «Одесская газета», можна зробити висновок про позитивність впливу румунської окупаційної політики в Одесі щодо торговельних відносин у місті. Варто зазначити, що торговельна політика румунської окупаційної адміністрації в Одесі у період 1941-1944 рр. характеризується наступними рисами:

1) відновлення функціонування базарів та ринків, на яких влада запровадила систематизацію продажу товарів та контроль за їх якістю. Було введено разовий збір для торговців;

2) сприяння розвитку у торгівлі приватної ініціативи та відкриття низки торгово-промислових підприємств;

3) організація Муніципалітетом механізму контролю за торгівлею у місті – видання відповідних указів та утворення торгово-посередницької контори, яка здійснювала моніторинг попиту та пропозиції у місті, номенклатуру товарів, що продавалися у Одесі. Здійснення владою регуляторної цінової політики на товари, щоб не було спекуляцій, а також введення загальної юридичної реєстрації усіх підприємств.

Можна стверджувати, що румунська окупаційна влада здійснила вдалу спробу систематизувати торговельну сферу в Одесі, що безпосередньо впливало на життя громадян та їх сприйняття влади.

References

Odesskaya gazeta [Одесская газета; Odessa newspaper]. Retrieved from: <https://libraria.ua> [in Ukrainian]

Bilichenko, L. (2020). Diialnist Odeskoho munitsypalitetu Transnistrii (1941-1944 rr.). [Activities of the Odessa municipality of Transnistria (1941-1944)]. *Starozhytnosti Lukomoria*, 2, 78-95. [in Ukrainian].

Klymenko, O. (2011). Hroshovi obih u Transnistrii u roky nimetsko-rumunskoi okupatsii (1941–1944). [Money circulation in Transnistria during the German-Romanian occupation (1941–1944)]. *Arkhivy Ukrainy*, 2-3(273), 151-166. [in Ukrainian].

Mykhailutsa, M., Tryhub, O. (2014). Relihiina polityka okupantiv na Mykolaivshchyni: osoblyvosti, sut ta naslidky (serpen 1941 – berezen 1944 rr.) [Religious policy of the occupiers in Mykolayiv region: features, essence and consequences (August 1941 - March 1944)]. *Kraieznavstvo*, 1, 113-123. [in Ukrainian].

Osypenko, O. (2019). Sotsialno-ekonomichna polityka rumunskoi administratsii u silskii mistsevesti Pivdenno-Zakhidnoi Ukrainy v 1941-1944 rr. [Socio-economic policy of the Romanian administration in the countryside of South-Western Ukraine in 1941-1944]. *Eminak*, 2 (26), 83-96. [in Ukrainian].

Shchetnikov, V. (2012) Ekonomichna skladova rumuno-nimetskoï prysutnosti v «Transnistrii» 1941–1944 rr. [The economic component of the Romanian-German presence in Transnistria in 1941–1944]. *Storinky voiennoi istorii Ukrainy*, 15, 173-188. [in Ukrainian].

Vintskovskiy T., Kiazymova H., Mykhailutsa M., Shchetnikov V (2010). Okupatsiyni rezhy m v hubernatorstvi «Transnistrii». *Ukraina v Druhii svitovii viini: pohliad z XXI stolittia. Istorychni narysy*. 1. Kyiv [in Ukrainian].

³⁰ Ibidem.

Iryna Tykhonenko,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7716-085X>

Lidiia Bilichenko

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5547-9248>

Trade policy of the Romanian occupation administration in Odessa (on the materials of «Odesskaya gazeta»)

Abstract. *The article is devoted to the development of trade in Odessa during 1941-1944 – the period of Romanian occupation on the materials of «Odesskaya gazeta» («Odessa newspaper»), in particular, considers the tools and mechanisms of trade policy by the occupation administration and its impact on socio-economic life of the city.*

It was emphasized that immediately after the establishment of Romanian rule in Odessa in 1941, a trade department was organized by order of the Governor of Transnistria to resume trade in the city.

It is proved that the most common among the population of the city was market trade. Initially, there was a barter in the Odessa markets, but later it became possible to buy for money, but the prices for all goods were much higher. In particular, for the whole research period the 8 markets functioned: «Novyi Bazar» («New Bazaar»), «Privoz», «Oleksiyivsky Rynok» («Oleksiyivsky Market»), «Starokoshiy», «Slobidsky», «Kazan and Yarmarkovy». One of the largest markets was the «Novyi Bazar».

In addition to markets (bazaars), there was the opening of commercial and industrial enterprises. It is established that during 1941-1944 the Romanian authorities opened 63 commercial and industrial enterprises, including: 7 restaurants, cafeterias, cafes; 31 grocery and gastronomic shops; 8 workshops of shoemakers, tailors, locksmiths, etc.; 6 hairdressers and laundries.

The authors came to the conclusion that trade in Odessa during the years of Romanian occupation had the following features: 1) a positive impact on people's access to products (food security in the city); 2) a clearly regulated mechanism for controlling the quality of products, their sale (decrees of the Governor of Transnistria on trade rules); 3) conducting the analysis of the general economic situation in the city (functioning of the trade and intermediary office).

Key words: *World War II, Transnistria, Odessa, Romanian occupation, trade, trade enterprises, markets.*